

Az ungvári unió és annak 1646. április 24-i okirata

Az ungvári unió a történelmi Magyarország északkeleti részén élő görög-szláv papságnak, vagyis az akkori munkácsi egyházmegyében élő egyházi személyeknek és a katolikus egyháznak az egyesülését eredményezte. Ez az unió ma közvetlenül négy országot érint: Ukrajnát, Szlovákiát, Magyarországot, Romániát; közvetett módon pedig még az Egyesült Államokat, Kanadát, Szerbiát és Csehországot is. A mai napig kérdéses volt, hogy vajon valóban aláírtak-e az unió napján valamilyen okiratot, sőt, akadtak olyan történészek és teológusok is, akik magának az uniónak, mint történelmi eseménynek, még a létezését is kétségbe vonták. Mindezen kérdéseket azonban szétoszlatja az 1646. április 24-i okirat megtalálása, melyet hatvanhárom pap írt alá.¹ A dokumentum egy korabeli papírra írt kétlapos okirat. Az első oldal egy latin nyelvű szöveget tartalmaz, majd azt a papok aláírásai követik, melyek a második oldalra is kiterjednek. A második lapon ugyanakkor azonosítatlan ujjlenyomatok is találhatóak. Az ezt követő két oldal eredetileg üres maradt, ma a negyedik oldalon a *Drugeth* archíválók beírását olvashatjuk, melyet feltehetőleg a 18. században készítettek. A második lap az okirat összehajtása miatt enyhén sérült. Az akta magassága 31,5 cm, szélessége pedig 19,5 cm. Az okirat jelenleg a Szlovák Köztársaság eperjesi irattárában található, a *Homonnai Drugeth* család hagyatékában. A szóban forgó hagyatékot 2001 és 2008 között Pellová Daniela dolgozta fel. Az okirat eredetileg a Drugeth család irattárában volt, melyet mindig a homonnai kastélyban őriztek, azonban nem mindig megfelelő körülmények között. Az első világháború ideje alatt az irattárat több ízben is átköltöztették, ezzel azonban a katalógizálása megbomlott, sőt, több okirat is elveszett. Végül pedig az irattárat négy szekrénybe zsúfolták, amelyeket a padlásra helyeztek el. 1944-ben a front bejövetele előtt a Drugeth család irattárat a pincébe helyezték át. A front átmenete alatt az irattárat kilökték az utcára, ahol sok okiratnak lába kelt, vagy tönkrement. A háború befejeztével az irattár anyagát újra összeszedték, és a kastély könyvtárában helyezték el, amit egy 1947-ben kitört tűz megrongált. Később az irattár állami szervek felügyelete alá került, emiatt 1952-ben Lőcsére költöztették át, később, 1957-ben pedig Eperjesre.²

¹ Az aláírások grafológiai vizsgálata szükséges, mivel egyes aláírások látszólag ismétlődnek.

² PELLOVÁ, D., *Drugeth z Humenného (1292–1945)*. Inventár (vol. 1.). Prešov : Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Štátny archív v Prešove, 2010, 2–3.

Kérdéses, hogy 1646. április 24-én Ungváron a papok hány példányban írták alá a szinódus okiratát. Két feltevésről beszélhetünk: vagy csak egy dokumentumot írtak alá, vagy különböző okok miatt több aláírt okirat is készült. Ha több okirat volt, akkor valószínű, hogy egyet az ungvári és a homonnai uraságoknak készítettek el, vagyis a Drugeth család részére, ami az aláírt papokkal való kapcsolatuknak a megváltozásával függött össze. Az is lehetséges, hogy az iratot maga Jakusich Anna (Drugeth János országbíró özvegye, Jakusich György egri püspök testvére) követelte. Ez az elmélet választ adhat a hiányzó pecsét kérdésére. Az irat szövegezése szerint nem a püspök pecsétje szükséges, hanem a papoké. Azonban, bár jogi alapon az okirat ilyen hitelesítése kötelező lenne, nem valószínű, hogy az aláíró papok közül bárkinek is lett volna pecsétgyűrűje.

A pecsétekkel ellátott esetleges szöveg, amelyet a szinódus helyszínén a papok aláírtak volna, a mai napig nem került elő. Michal Lacko történész meg volt róla győződve, hogy a szóban forgó aktának a *Propaganda fidei* archívumában kell lennie.³ Azonban a levéltár feltárása után az aktát nem találta ott.⁴ Az a lehetőség, hogy csak egy irat született, azt feltételezi, hogy az irat, Jakusich György egri püspök közvetítésével kerülhetett a homonnai Drugethekhez. A püspök ekkortájt beteges volt, a régióban pedig békétlenségek törtek ki, ezért lehetséges, hogy a püspök az értékes irat megőrzését testvére bízta. A második eshetőség tehát az, hogy a szinóduson csak egy okiratot készítettek el, és ezt a püspök a szinódusról magával vitte, majd később a testvére tulajdonába került, mivel Jakusich György püspök 1647. november 2-án meghalt.⁵ A fenti feltevést az is alátámasztja, hogy később az egységre lépett papok a homonna-ungvári uraság alárendeltjeivé váltak, illetve, hogy maga az irat másolatokról nem tesz említést, és az esetleges másolatokra utaló hivatkozások nyomait sem viseli magán. Továbbá azt is figyelembe kell vennünk, hogy az okiraton található első aláírások meglehetősen rendezetlenek, és csak lentebb alakítottak ki az aláírások számára két oszlopot. Ha viszont egyazon időben és helyen, a szinóduson jelen lévő papok több okiratot is aláírtak volna, mindegyiket eredetinek kellene feltételezni.

3 LACKO, M., *The Union of Užhorod*, Cleveland – Rome : Slovak Institute, 1976, 132.

4 BAÁN I., „Appointments to the episcopal see in Munkács, 1650–1690”, in VÉGHSEŐ T. (ed.), *Symbolae. Ways of Greek Catholic heritage research. Papers of the conference held on the 100th anniversary of the death of Nikolaus Nilles*, (Collectanea Athanasiana I/3.), Nyíregyháza 2010, (155–160) 155.

5 SEDLÁK, P., *Kresťanstvo na území Košického arcibiskupstva*, (Dejiny Košického arcibiskupstva III), Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, 275.

A hatvanhárom pap által aláírt 1646. április 24-i okirat része a munkácsi egyházmegye egyeztetési törekvésének, amely csak a 17. század derekán érte el kitűzött célját. Nem ez volt ugyanis az első ilyenemű törekvés. Az 1596-os *breszti unió* elfogadása, mely részben válaszként fogalmazódott meg az 1589-ben létrejött moszkvai pátriárkatus felállítására, több *halicsi* falut is érintett, hiszen sok egyházközség elfogadta a *przemysli* püspök joghatóságát. Az unió híret Krupeckij Atanáz (egyesült püspök) hozta el a történelmi Magyarorszag területére már 1610-ben,⁶ és ezt követően több, a mai Szlovákia területén lévő egyesült egyházközséget is igazgatott.⁷ A Krasznibródon 1614-ben folytatott egyesítési törekvéséről⁸ közvetett módon tanúskodik Drugeth Györgynek címzett, 1614. április 27-én kelt levele. Ebben a levélben Krupeckij azt tanácsolja, hogy hasonlóan, mint ahogy már Krasznibródon történt, Munkácson is hirdessék ki az uniót Eszterházi gróf segítségével.⁹ A történészek véleménye szerint, még ha azon a napon az unió nem is valósulhatott meg, a következő napon mégiscsak létrejött.

Az ungvári unió szemszögéből nagy jelentőséggel bírt Taraszovics Bazil működése, aki *ad personam* 1642 májusában Luxemburgban a nyári császári palota kápolnájában II. Ferdinánd császár és Lippay György egri püspök jelenlétében egységre lépett a római katolikus egyházzal, amit ezt követően VIII. Orbán pápa el is fogadott.¹⁰ A munkácsi egyházmegye területén a helyzet ennél összetettebb volt. Míg az egyházmegye nyugati felén élők, ahol nagyrészt több felekezet élt együtt, az egységet óhajtották, és így a katolikus egyházzal való egyenjogúságért küzdöttek, addig a keleti fél, ahol maga a püspöki székhely is volt, a protestáns urak hatására az uniót nem akarta elfogad-

6 CORANIČ, J., *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudějovickém, Centrum církevních dějin a dějin teologie Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2014, 42.

7 BUGEL, W., *Ekleziologie Užhorodské únie a jejích dědiců na pozadí doby*, Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 45.

8 JUVENCIUS, J., *Historiae Societatis Jesu, Pars Quinta – Tomus Posterior, Ab anno Christi MDXCI. ad MDCXVI. Auctore Josepho Juvenio Societatis ejusdem Sacerdote*, Romae : Ex Typographia Georgii Plachi, Caelaturam & Characterum Fusorium Profitentis, apud S. Marcum, 1710, 399. q Ezzel szemben Bazilovics tévesen 1612-t említ. BAZILOVIČ, J., *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Uhorsku*. (Eds. M. BIZOŇOVÁ – J. CORANIČ). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, 157. Azonban a legtöbb történész Hodinka Antal nyomán 1614-et fogadja el. Hodinka A., *A munkácsi görög-katolikus püspökség története*, Budapest, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, 1909, 302.

9 ŠAPO, fond Drugeth z Humenného, katalógus szám 828, 16/1614, 331.

10 HODINKA A., *A munkácsi görög szertartású püspökség okmánytára I. 1458–1715*. Ungvár 1911, 90–93; LACKO, M., *The Union of Užhorod*, Cleveland–Rome : Slovak Institute, 1976, 81–84.

ni. Taraszovics Bazil Munkácsra indult, hogy lemondjon az unióról, így ezzel megakadályozza azt, hogy az egyházmegye átálljon a protestánsok oldalára. Ennek ellenére az unió hivatalosan nem szakadt meg, mivel Parthén Péter, Taraszovics kijelölt utódja, a Drugethek területén maradt. Jakusich Anna, Drugeth György özvegye és az egri püspök testvére, 1645 decemberében férje, IX. Drugeth János temetésére, mely Ungváron volt, meghívta a testvérét is. Itt találkozott egymással Parthén Péter és Kosovicki Gábor, illetve még az unió több más lelkes előmozdítója is. A tárgyalások után az érintett papok a szinódusra és az unió kihirdetésére meghívó leveleket kaptak. Ebben az időben Drugeth Katalin a két szerzetesnek egy ungvári missziós házat adományozott.¹¹ 1646. április 24-én, Jakusich egri püspök védőszentjének, Szent Györgynek a napján, az ungvári Drugeth vár kápolnájában, a 650 papból 63 görög-szláv szertartású pap aláírta az unióról szóló okiratot. Az uniót leginkább a Drugeth család alá tartozó területekről származó papok fogadták el: Ung, Zemplén, Sáros megye.¹² Valószínű, hogy az iratot előre elkészítették, és a jelenlévőknek felolvasták, majd azok helyben alá is írták:

Az okirat átírása

Nos infra scripti, nostro et Successoru[m] nostroru[m] nomine fatemur, quod nos Ill[ustrissimu]m et R[everendissimu]m D[ominu]m [Domi-num] Georgium Jakusith etc Ep[iscopu]m Agrien[sis] etc eiusq[ue] Legitimos Successores in Ep[iscopatu] Agrien[si], pro veris et legitimis nostris Ep[iscopis], Ordinariis, Praelatis, et Dioecesanis agnoscentes, ei vel iis omnem debitum honorem et ob[edi]entiam, quantum iurisdictioni Sp[irit]ualis et Eccl[esi]ast[ica]lis ipsius, vel eor[um] requirit, fide etia[m] ac iuramento mediante, promittimus et spondemus. Nullum etia[m] pro Ordinario nostro, Epp[iscop]o alium praeter dictum, vel dictos Ill[ustrissimu]m et R[everendissimu]m Epp[iscopu]m vel Epp[iscop]os habentes, quam diu in eiusdem vel eorundem Dioecesi permanserimus. Et nullo praeterea sine eiusdem, vel eorundem consensu, ratihabitione, dimissionalibus Ordinem ullum Sacru[m] suscipere Parochias mutare, vel quippiam agere, quod ipsius iurisdictioni

11 BORZA, P. *Kapitoly z dejín kresťanstva. Od reformácie po 20. storočie*, Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2011, 33.

12 JANKA GY., „Az ezeréves egri egyházmegye és a görög katolikusok”, in *Athanasiana* 19 (2004) 150.

contraveniret attentabimus. Eos etiam Superiores nostros Subordinatos sive Suffraganeos, Vicarios, sive Archidiaconos, quos i[am] praefatus Ill[ustrissi]mus et R[everendissi]m[us] Epp[iscop]us vel Successores nobis proposuerint, pro veris et legitimis Superioribus habituros fide nostra Christiana interveniente spondemus. In cuius rei maiorem firmitatem ac robur has manus n[ost]rae subscriptione et Sigillo munitas N[ost]ras dedimus. Vnguarini die 24 Apr[ilis]. Anno 1646.¹³

[A papok aláírásai következnek.]

Az okirat magyar nyelvű fordítása

„Alulírottak, saját és utódaink nevében megvalljuk, hogy Nagyságos Főtisztelendő Urat, Jakusith György egri püspököt és az Egri Egyházmegye törvényes utódait, saját igaz és törvényes megyés püspökeinknek, ordináriusainknak, prelátusainknak és egyházmegyéseinknek ismerjük el. Neki és nekik minden szükséges tisztelet és engedelmisséget, mindazt, ami a lelki és az egyházi joghatóság önmagában vagy szerintük megkövetel, hitvallással és esküvel ígérjük és fogadjuk.¹⁴ A fent említetten vagy említetteken kívül, vagyis méltóságos főtisztelendő püspökön és püspökökön kívül, semmilyen más ordinárius püspököt nem bírunk, amíg az ő vagy az ők egyházmegyéjükben tartózkodunk. És tartjuk magunkat ahhoz, hogy az említett és az említettek beleegyezése, jóváhagyása, elbocsátó levele nélkül ne fogadjunk el semmilyen szent rendet, parókiális változást, vagy ne tegyünk semmi olyat, ami magával a törvénykezéssel ellentétes lenne. Keresztény hitünk megvallásával ünnepelesen ígérjük, hogy továbbá még azokat az alárendelt előjáróinkat (Superiores nostros Subordinatos),¹⁵ vagy segédpüspököket (Suffraganeos),¹⁶ helynököket (Vicarios), vagy főespereseket (archidiaconus), akiket az említett méltóságos főtisztelendő püspök vagy utódai élénk fognak állítani, igaz előjáróinkként fogjuk bírni. Ez ügy nagyobb megerősítése és megszilárdítása érdekében hozzátesszük saját kezű aláírásunkat és pecsétünket. Ungváron, 1646. április 24.”

[Az aláírások következnek.]

13 Az okiratot Földvári Katalin írta át.

14 [B: Neki és nekik tisztelettel és engedelmisséggel tartozunk. Mindazt, amit a lelki és az egyházi joghatóság önmagában vagy szerintük megkövetel, azt hitvallással és esküvel ígérjük és megfogadjuk].

15 Superiores nostros Subordinatos: agg. part. perf. acc. pl.

16 Suffraganeos: a metropolitának alárendelt püspök.

Ez az okirat elsősorban a görög-szláv szertartású papoknak az egri püspöknek való alárendeltségéről szól, amely az egyházi élet minden területére kiterjed, továbbá arról, hogy az egri püspököt törvényesen sajátjuknak vallják, és egyben minden más püspököt megtagadnak. A minden más püspök kifejezés körébe valószínűleg Taraszovics Bazil munkácsi és Krupeckij Atanáz przemysleai püspökök is beletartoztak. Az okiratot aláíró papok az egri egyházmegye klérusához csatlakoztak, és a rítusukat érintő követelményeikre írásban nem tértek ki. A 18. században hasonló egyházbizományi szellemben folyt az egri püspökök és a keleti szertartású keresztények kapcsolata,¹⁷ bár Barkóczy Ferenc egri püspök (1744–1761) ideje alatt az egyesült papokat a latin szertartású papok alá fokozták.¹⁸ Az okiratban lefektetett feltételek arról tanúskodnak, hogy az egész egyesülés kezdeményezői a görög-szláv szertartású papok voltak, ezért el kellett fogadniuk azokat a feltételeket, amelyeknek a fejében az egri egyházmegye klérusa közé sorolódhattak:

- Az egri püspököt és annak utódját saját püspöküknek kell elfogadniuk;
- Az egri püspök joghatóságát az egyesült klérusnak és a hozzájuk tartozó egyházközségeknek teljes mértékben el kell fogadniuk;
- Ez eddigi és minden más püspököt (az egri püspökön kívül) meg kell tagadniuk;
- Az egri egyházmegyéhez való besorolást úgy kell elfogadniuk, ahogy ezt a püspök meghatározza.

17 Vö. ZUBKO, P., *Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 8. storočia*, Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku, 2009, 180. ZUBKO, P., *Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia II.*, Košice : Viena, 2009, 152. ZUBKO, P., *Hospodárske zabezpečenie gréckokatolíckych farností Šariša a Zemplína v rokoch 1734 a 1738. Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia III.*, Ružomberok : Verbum, 2012, 88. ZUBKO, P., *Zemplínski a abovskí uniati v Barkóczyho vizitácii. Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia IV.*, Ružomberok : Verbum, 2013, 120. ZUBKO, P., „Skrutinía uniatskych presbyterov z roku 1749”, in *Slavica Slovaca* 50 (2015) 3 supplementum, 3–102.

Vö. ŽEŇUCH, P., *Источники византийско-славянской традиции и культуры в Словакии / Prameny k byzantsko-slovanskej tradícii a kultúre na Slovensku. Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae IV.*, Roma – Bratislava – Košice : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Pontificio Istituto Orientale Roma – Slovenský komitét slavistov – Centrum spirituality Východ-Západ M. Lacka, 2013, 482 s. a tiež LICHNER, M. – MARINČÁK, Š. – ŽEŇUCH, P., *Kultúrna identita gréckokatolíkov vo svetle cyrilo-metodského dedičstva I.*, Monografia. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Teologická fakulta Trnavskej univerzity, Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka, Gréckokatolícka bratislavská eparchia, 2013, 92.

18 JANKA, „Az ezeréves egri egyházmegye”, 153.

Az okirat szövege közvetett módon utal azokra az előnyökre, amelyekben az egyesült papok reménykedhettek. Ez elsősorban az egri papsággal való egyenjogúságról szól, mivel maga az okirat nem tesz említést a latin rítusú papságnak való alárendeltségről, hanem csak az egri püspöknek való olyan mértékű alárendeltségről, amilyen mértékben alá vannak neki rendelve a latin rítusú papok is. Az okiratból az is kiderült, hogy az egyesült egyházközségeket a kinevezett segédpüspökök, helynökök és főesperesek (archidiakónus) fogják irányítani. Vagyis nem teljesen épülnek be a latin rítusú egyházközségek struktúrájába, hanem egyfajta önállóságot fognak élvezni. Az unió ezen feltételei teljes mértékben Szepes vármegyében valósulhattak meg, ahol az egyesült papság egy önálló esperességben élt, és eleinte a latin rítusú papsággal egyenlő jogokkal bírt. Hasonló feltételek valósulhattak meg az esztergomi érsekség területén is.¹⁹ A görög-szláv rítusú papság Egri Egyházmegyéhez való csatlakozását Lippay György esztergomi érsek 1648. május 14-én hitelesítette, szeptemberben pedig Magyarország Püspöki Szinódusa megerősítette. Ezen a szinóduson Parthén Péter kérelmezte, hogy az egyesült hívek a király ortalma alá kerüljenek.²⁰ Valószínű, hogy már akkor sem állt Parthén rendelkezésére az egyesülést bizonyító okirat, amit majd később, 1652-ben keresnek azért, hogy X. Ince pápa részére megszerkesszék az egyesülés lezajlásának összefoglaló iratát:

Görögkatolikus főesperesek levele a pápának az unióról, Ungvár, 1652. január 15.²¹

Mi, a legszentebb görög rítus papjai, a híres apostoli Magyar Királyság lakosai, neveink megyék szerint katalógusban vannak feltüntetve (a levél alján), megismertük, hogy a királyok szentsége rejtett, de az Igaz Isten műve minden nemzet számára a világosságnál is tisztábban megnyilvánulhat és kifejeződésre juthat, oly módon, hogy a mi legkönyörületesebb Istenünk jósága és irgalmassága az értelmes teremtménye iránt kimondhatatlannak bizonyul. Tehát ennek megfelelően a fenti szabályra és az angyali törvényekre alapozva, Őszentséged, kegyes rangjaid dicséretét kijelentjük, hirdetjük, és az egész világ előtt az égig felemeljük. Hogyan lehetséges mindez? Tudniillik, Isten és a mi megváltónk bőkezűen belénk árasztotta a kegyelmét, mely (Isten ke-

19 CORANIČ, J., „Z dejín Mukačevského gréckokatolíckeho biskupstva”, in *Roczniki teologiczno-pastoralne* 3. Limanowa : MM Limanowa, 2009, 103.

20 RATH, I., *Eparchie munkáčka od r. 1498 do nastoupení Tarasovičova r. 1634*, Praha : 1936, 49.

21 A magyar fordító (Gyurkovics M.) latin nyelvű forrásai: VÉGHSEŐ, T., „...mint igaz ember...”, Nyíregyháza 2011, 152–153; HODINKA, *A Munkácsi Gör. Szer. Püspökség Okmánytára* I. köt., 163–165; LACKO SJ., M. *Unio Užhorodensis*, PIOS, 98–100, Roma 1955 (ASV – Acta Congr. Consistorialis a 1771, fol. 171rv-172r ; ASV – Nunziatura di Viena, vol. 79, fol. 53rv-54r).

gyelme) a mi lelkünk megváltásának a munkálkodója és legkedvesebb előhírnöke, általa szíveinkből meg lett tagadva és ki lett taszítva a görög szkizma örültsége, (Isten kegyelméből) visszatértünk, és újra eljegyeztük a Szeplótelen Szüzet, Isten Egyszülött Fiának a jegyesét, a Szent Római Egyházat, akit ez idáig minden véték nélkül megvetettünk és utálatosnak tartottunk. Ez a mi visszatérésünk 1649. üdvösséges évében, április 24-én,²² III. Ferdinándnak, a Szent Római Birodalom Császárának uralkodása alatt, az ungvári vár latin diplomájában, méltóságos Homonnai György uralmának területén, ily módon következett be: Taraszovics Bazil, aki időközben már elhunyt, amikor a szakadárak és az eretnekek oldalán állt, a legszentebb unió kötelékeit szétszakította, és a katolikus egyháztól nyilvánosan eltávolodott. Miután ezt a Krisztusban Tiszteletreméltó Úr, Jakusith György egri püspök atya figyelemmel kísérte, aki immár Krisztusban nyugszik, az e célra oda hívott tisztelendő bazilita atyákat, Parthén Péter atyát, aki napjainkban a püspök, és Kossovics Gábor atyát maga mellett tudva, levele által (Jakusith György) nagyon nyájasan Ungvárra hívott minket. Ott (Jakusith György) elhatározása szerint, a fent említett szerzetes atyák a szent unióról helyes beszédet mondtak, amelynek az értelmét a Szentlélek által befogadtuk, így (Jakusith György) szándékát igen könnyen véghezvitte, és hitvallásunk letételére Szent György vértanú napját jelölte ki. Azon a napon mi, a 63 egybegyűlt pap, a fent megnevezett főtisztelendő egri püspököt az említett templomba követjük. Először is saját rutén nyelvünkön vérnélküli titkos áldozatot mutattunk be, a megtisztulás szentsége néhány pap által ki lett szolgáltatva, hallható hangon, az előírt formának megfelelően letettük hitvallásunkat, vagyis hogy: Hisszük mindazt és mindent, amit a mi Szent Római Egyházunk megparancsol. Elismerjük legszentségesebb X. Ince urat, Krisztus egyházának egyetemes atyját és pásztorunkat, és utódainkkal együtt mindenben tőle akarunk és óhajtunk függni; ezekkel a feltételekkel:

Először: Hogy engedélyezve legyen nekünk a görög egyház rítusának a megtartása.

Másodszor: Hogy általunk választott és az Apostoli Szentszékkal jóváhagyott püspökünk legyen.

Harmadszor: Hogy változatlan egyházi szabadságot élvezzünk.

22 Omnes editiones ex recensione Posiniensi habent lectionem: millesimo sexcentesimo quadragesimo nono. Vö. App. Nr. 33 – LACKO, *Unio Užhorodensis*, 216–217. A magyar fordító megjegyzése.

Ezeket (a feltételeket) a főtisztelendő előljáró könnyedén jóváhagyta. Ugyanezt teljességében elfogadta méltóságos Kisdi Benedek egri püspök, az ő általános helynökével és segédével, Jászberényi Tamással, Krisztusban tisztelendő jezsuita szerzetessel együtt, 1648-ban. A mi egyezményünket leginkább atyai gondviselésével öméltósága, Főtisztelendő Lippay György, Magyarország prímása, esztergomi érsek szilárdította meg, aki a főtisztelendő bazilita szerzetes atyák közvetítésével kétszer is minket kikérdezett, hasonlóképpen Főtisztelendő Tarnóczy Mátyás váci püspök úr is, akinek örökre le vagyunk kötelezve. Ezennel egyhangúan és alázatosan Öszentségétől atyai áldását kérjük, a mi ügyünknek az előléptetését, és az általunk választott püspöknek, Főtisztelendő Parthén Péternek a megerősítését.

Ungváron, 1652. január 15-én.

Öszentségének legalázatosabb szolgái, görög rítusú áldozópapok:

Alexius Ladomersky, archidiaconus²³ Makovicensis L.S

Stephanus Andreae, archidiaconus Scepusiensis L.S.

Gregorius Hostovicky, archidiaconus Homonensis L.S.

Stephanus, archidaiconus Sztrednensis L.S.

Daniel Ivanovics, archidiaconus Uzaniensis L.S.

Alexius Filipovics, archidiaconus Sztropkoviensis L.S.

Három latin nyelvű másolata létezik ennek az okiratnak – *recensio Posoniensis* (Pozsony 1655, 1711), *recensio Viennensis* (Bécs 1765) és a *recensio Agriensis* (Eger 1767). A pozsonyi másolatot ószlávból latin nyelvre maga Parthén fordította le. Tartalmilag azonban jelentős eltéréseket figyelhetünk meg az 1646-os és az 1652-es iratok szövegezése között. Az újonnan megtalált okirat fényében az 1652-ből származó levél 1649. április 24-i datációja nem téves, mint ahogy azt Michal Lacko SJ állította, hanem az unió fejlődésének egy köztes időszakára utal. A két főpap, Taraszovics Bazil és Jakusich György elhunytá után a munkácsi és az egri egyházmegye közötti kapcsolat megváltozott, és az egyesült keleti szertartású papságot érintő, az unió megkötésekor megállapodott hármas feltételnek az értelmezése is átértékelődött. Bazilovics Joanik szerint Taraszovics Bazil még halála előtt kinyilvánította azokat a feltételeket, amelyek alapján ismét megújította a katolikus egyházzal való egységét. A fentieknek azonban ellentmond az 1652-ből való, keleti

23 Ebben az esetben az archidiaconus tisztsége főesperest jelent.

rítusú főesperesek által megfogalmazott szöveg, mely Taraszovicsról mint nem egyesült püspökről tesz említést. Bazilovics szerint az unió aláírásának harmadik évfordulójára, 1649. április 24-ére, a Taraszovics által kijelölt püspök, Parthén Péter ismét összehívta a papságot. Ezen az összezejövetelen sokkal nagyobb létszámban fogadták el a katolikus egyházzal való egységet, mint 1646-ban; ezt a tényt a már említett, 1652-ből származó, öt főesperes által megfogalmazott levél is megerősíti. Bazilovics úgy gondolja, hogy az unió ismételt megfogalmazását különböző békétlenségek indítványozták.²⁴ Az egység feltételei azokkal a pontokkal lettek kiegészítve, amelyeknek a fejében a lengyelországi görög-szláv hívők léptek unióra, és amelyeket VIII. Kelemen pápa jóváhagyott 1595. december 24-én, amit hivatalosan a Magnus Dominus apostoli konstitúcióban írásba is foglalt.²⁵

Az 1649-ben megfogalmazott változások eredményeként lehet elkönyvelni azt a tényt, hogy a korábbi 63 egyesült paphoz, Taraszovics és utóda, Parthén munkásságának köszönhetően még további 400 pap csatlakozott, és ezek a papok immár nem csak a Drugethek által uralt területekről származtak. Az 1646. április 24-i ungvári unió okirata, az 1649. április 24-én megfogalmazott feltételek elfogadása felé vezető út kezdetét jelentette, így az okirat a görög-szláv hívek történelmében egy jelentős határkö. Az ungvári unió az egyenjogúság hosszú útjának volt a kezdete, ami a görög-szláv rítusbeli különbségek megtartásának az alapfeltétele lett.

A cikket szlovák nyelvből és a latin nyelvű szövegeket magyar nyelvre Gyurkovics Miklós fordította, a latin fordítást Földvári Katalin lektorálta.

24 BAZILOVIČ, J., *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Uhorsku*, (Eds. M. BIZOŇOVÁ – J. CORANIČ). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, 62–69.

25 ŠTURÁK, P., „Brest-litovská únia, genéza jej uzatvorenia a dôsledky pre ďalší život Cirkvi (vol. 2.)”, in *Theologos – teologická revue*, 2 (2013) 108–110.